

Karl Verner om stød og toner

Hans Basbøll
Syddansk Universitet

Karl Verner (1846-1896) og Rasmus Rask (1787-1832) er nogle af de berømteste danske sprogforskere nogensinde. De var begge optaget af toner og stød hele deres liv, og i denne henseende – og i andre, grammatiske, henseender – påvirket af den store, men stort set ukendte, danske sprogforsker fra oplysningstiden Jens Høysgaard (1698-1773), tredje pedel ved Københavns Universitet og fra 1759 klokker ved universitetskirken Trinitatis. I artiklen her lægges hovedvægten på Karl Verner og hans relation til Høysgaard.

1. Indledning om Karl Verner

Den verdensberømte opdager af 'Verners lov' – der forklarer de vigtigste undtagelser til den germanske lydforskydning som beroende på indo-europæisk accentuation – var i hele sin karriere optaget af accentspørgsmål, herunder af det danske stød og dets forhold til de skandinaviske ordtoner. "Jeg tager ikke i betænkning at erklære det danske sprog for et af de finest byggede sprog i Evropa" (1903:199 f.), siger han, og begrundet det med stødet. Han nævner at stød-alternationer gør dansk lige så svært som kinesisk. Verners argument er de mange og meget komplicerede morfologiske *stød-alternationer* som – naturligvis – skal beskrives og forklares. Han nævner som eksempel at "flértalsdannelsen på *-er*: *kind*, *kinder* [osv. ...] falder i 4 (!) underafdelinger:

- a) sg. flydende tonehold og flydende i pl.: *hul, huller*
 b) sg. flydende, pl. stødende: *nul, nul'ler*
 c) sg. stødende, pl. flydende: *kan't, kanter*
 endelig
 d) sg. stødende, pl. stødende: *pyn't, pyn'ter,*
 *pun'kt, pun'kter*¹

I den forbindelse understreger Verner nødvendigheden af en langt finere fonetisk analyse af udtalen end den der var tilgængelig på dette tidspunkt. Han var i hele sin karriere fascineret af talens akustik og den tilgrundliggende matematik, og han konstruerede endog en maskine til ”fonometriske” analyser (beskrevet af hans bror, ingeniør R. Werner, i 1903:364-372). I 1892 forelæste Karl Verner i Videnskabernes Selskab herom, men han publicerede aldrig noget af dette (se Thomsen og Gram 1913, med breve fra Verner til den finske fonetiker Hugo Pipping).

Karl Verner har, lige fra sin skoletid, været optaget af forholdet mellem talt og skrevet sprog, og i at udforske ægte talesprog fonetisk. Han blev meget tidligt klar over den store forskel på talesprog og skriftsprog, og han understregede at talesproget må og skal undersøges ”ikke således som den falsk theoretisk lever på skuepladsen, talerstolen og ved dansklæsning i skolerne, men således som den praktice lever mellem mand og mand” (1873/1903:201). En oplevelse fra hans skoletid er meget sigende herom: I katedralskolen blev Verner – der var den bedste latinist i sin klasse – chokeret da skoledrengene blev eksamineret af den berømte klassiske filolog Johan Nicolai Madvig (1804-1886). Ingen forstod Madvigs (danske) udtale *'Fi'ne'* ’fjende’ (som han ville have oversat til latin). Verner vovede til sidst at sige det latinske ord *ficus*, dansk ’figen’, der øjeblikkeligt blev rettet af Madvig til *hostis* ’fjende’.

Verner fortæller selv (1872/1903:170-171) at Madvig ”åbenbart beholdt den tro, at mangelen lå i *vor* undervisning, ikke i *hans* udtale. Jeg kunde dengang slet ikke tænke mig, at Danmarks største filolog talte bornholmsk-svensk, og den skrigende afvigelse fra det skrevne

¹ Jeg har erstattet Verners prik under et stødsegment med en apostrof. Verners stødbrug stemmer ikke i alle detaljer med moderne rigssprogs.

ord (vi skrev i skolen: *Fjende*) bragte mig ind på grublerier over talesproget og skriftsproget, der naturligvis i begyndelsen var meget vilde, så at jeg snart søgte at tale, som jeg skrev, snart slog over til den anden yderlighed og skrev, som jeg talte; begge dele ravgalt. Til uheld kom jeg til at læse Rasks Retskrivningelære [1826], hvori han mere end i sine andre værker, *har hørt det danske sprog med fynske øren og læst det med islandske øjne*, og dette bragte mig aldeles vilds” (sidste kursivering er min).

2. Karl Verners plan for at beskrive den danske prosodi

I to breve fra januar 1874 (1903:205-221) til Vilhelm Thomsen (1842-1927) skitserer Verner ’i rå form’ afhandlinger om

- a) ”Det såkaldte tonelags natur og væsen, dets historiske oprindelse, og dets forhold til lignende fænomener i andre skand. sprog” og om
 b) ””tonelagets” historie fra Holberg og indtil nu” (s. 206).

Han foreslår følgende disposition:

”*Tonelagets*” *natur*: kun én modifikation på dansk: ”Tonestød” (+/– stød) (intet på *kat*)

Karl Verners opfattelse at ord som *kat* (med kortvokal fulgt af obstruent, dvs. ord der med moderne terminologi ikke har ”stødbasis”) ikke indgår i stødmodsatningen i lingvistisk forstand, svarer til den moderne strukturalismes (stødmodsatningen er med Pragerfonologiens ord neutraliseret).

Historisk oprindelse (dette er en vigtig oversigt over grundprincippet):

A. Originale (oldnordiske) polysyllabler: ikke stød

B. Monosyllabler

B1. Lette monosyllabler: ikke stød

B2. Tunge monosyllabler: stød (*pínsl* > *pi:’nsel* etc.)

Karl Verner er meget interesseret i relationerne mellem dansk og skandinavisk (norsk og svensk), specielt sammenligningen mellem det danske stød og de norske og svenske tonale ordaccenter (ordtoner). Han nævner at han her vil inddrage Ivar Aasens dialektbeskrivelser. I denne sammenhæng er det lærerigt at nærlæse Verners anmeldelse (1880) af Axel Kock 1878 (Om svensk accent) der rummer adskillige originale iagttagelser (1903:84-104).

Udviklingen i dansk siden Høysgaard vil Verner beskrive i detaljer. Han har registreret samtlige Høysgaards accentuerede eksempler og bygger på sin store sproghistoriske og dialektologiske viden. Verner insisterer her på naturlige talesprogsdata, om muligt efter egen lytning (jf. afsnit 1). Desværre blev disse afhandlingsplaner aldrig realiseret.

3. Høysgaard: stød og prosodi generelt

Jens Pedersen Høysgaard (1698-1773) blev født i Aarhus. Fra Københavns Universitet blev han baccalaureus, og han fungerede som tredje pedel (ud af tre) ved universitetet 1737-1759. Derefter var han klokker og overgraver ved universitetskirken Trinitatis. Hans vigtigste værker omhandler det danske sprog, og de er alle anonyme:

1743: Concordia res parvæ crescunt, eller Anden Prøve af Dansk Orthographie, Som viser skrevne *Accenters* Nytte, og *Vocalernes* rætte Brug (Første Prøve, fra samme år, er mindre vigtig)

1747: Accentuered og Raisonnered Grammatica

1752: Methodisk Forsøg til en Fuldstændig Dansk Syntax (500 sider)

1769: Første Anhang til den Accentuerede Grammatika (med ordbogseksempler)

Høysgaard har også publiceret en analyse af latinske konjunktioner og to matematiske afhandlinger (om integralregning og om geometri), de to sidstnævnte under sit fulde navn.

Høysgaards Anden Prøve (1743) indeholder dels en original analyse af de danske vokaler, hvori han som den første præsenterer et egentligt vokalsystem der er overraskende moderne (se Basbøll 2016 og 2018), og – endnu vigtigere – en prosodisk analyse af de danske ”Toner” der introduceres således:

Om en anden kan efterforske og befinde, at ikke noget bekendt Sprog udtales med saa mange Toner, som det Danske, saa kan han med det samme overbevise sig selv om, at der behøves skreven Tone i Dansken fremfor i noget andet Sprog. I de Tydskes Tale skal man næppe kunne spore flere end tu, nemlig den første og den sidste², som strax skal gives Exempler paa, i Dansken: Grekerne fandt sig beføjede til at skrive deres Toner, endskjønt de havde ikkun tre: hvorimod der i Dansk Tale findes fire, som vi, fordi de ere saa mange, ingenlunde kan betegne ved Bogstave, som de Tydske kan (1743:223).

Når dansk ifølge Høysgaard (1743) har fire ”toner”, er det fordi de ikke bare dækker modsætningen *kort vs. lang vokal* (som i tysk), men tillige modsætningen *stød vs. ikke-stød*. Høysgaard (1743) er således den første lingvistiske beskrivelse af det danske stød overhovedet. I Høysgaards første grammatik, der med rette hedder både *Accentuered* og *Raisonnered* (1747), anvender han betegnelsen *Aandelav* om en sproglig modsætning der indbefatter stødet³: ”Og dette Aandelav kårder jeg det Stødende og Stød=tonede, fordi det udføres næsten med samme stød, som et meget lidet hik pløjer at gjøre, såasom i følgende ørd: **n’ød** (tvungen) **Skínd** (húd) **Brúd** (f æstem’ø) **trínd** (rónd) **Lód** (dêl, vègt) **skín** (giv l’ys) **R’øder** (af rôd) en **Spúrv** eller **Spúre**; **løber** (jeg rénder) **br’yder** &c.” (1747:273). Høysgaard har selv dannet termen *Aandelav* i analogi med *håndelag* (i moderne ortografi): ”Vi siger Haandelav, det er visse maader at lave og passe sine h’ænder paa til en gjerning at gjøre, ligelædes kan vi òg sige Aandelav i stéden for visse maader at passe åanden paa til ståvelser at ùdtale” (1747:271). Man kan se (ud fra Høysgaards accent-symboler) at første led i *Aandelav* må være (i moderne ortografi) *ånde* (ikke *ånd*).

Høysgaard siger selv om nytten af *Aandelav*: ”Jeg har forprøvet det med et barn paa sex aar, og befundet, at børn, som ere nogenledes øvede i at stave, kan paa en halv time lære at udsige hver stavelse

² Dvs. lang og kort vokal.

³ Alle accentsymboler i citaterne fra Høysgaard står over vokalerne, men det er af trykkek tekniske årsager ikke muligt at gengive helt præcist.

ræt efter skrevne Toner”⁴ (1743:228; jf. s. 236 om både indfødte og fremmede). På titelbladet til Høysgaard (1747) hedder det at grammatikken er skrevet: ”De Fremmede til Villie, som allerede veed no=/get af Sproget, og i sær for de Unges/ skyld, som opdrages enten til Bogen/ eller Pennen”. Høysgaard er således en fin repræsentant for *Oplysningstiden*.

Høysgaards terminologi er skiftende, men logikken er klar. Hans system med fire *Accenter*⁵ som han foreslår at angive i skrift, kan angives som i skema 1 (skemaerne (på dansk) om Høysgaards prosodi kan ses i Basbøll 2016:284, 285, 287, og i en udvidet udgave på hjemmesiden for *Dansk Sproghistorie: dansksproghistorie.dk*, bind 1, 3.5. Fonetikker, dokument 26):

Stød og vokallængde		
	Stød (i stavelsen)	Ikke stød
Kort vokal	vend/ (stød på [n])	ven
Lang vokal	vær (stød på [e])	vere (i. stavelse)

Skema 1. Høysgaards system for stød og vokallængde (Basbøll 2016). Reproduceret fra *Dansk Sproghistorie* 1:287, med tilladelse fra *Det Danske Sprog- og Litteraturselskab* og *Aarhus Universitetsforlag*

Denne analyse af stavelsestyper baseret på både modsætningen i stød og i vokalkvantitet har spillet en afgørende rolle i den strukturalistiske tradition i dansk dialektologi i en stor del af det 20. århundrede, se fx Poul Andersens statusoversigt (1977).

Høysgaard rolle som stødets opdager og beskriver er sammenfattet således i Basbøll (2014):

⁴ Dvs. *Aandelav*

⁵ Dvs. +/- stød, +/- lang vokal.

- 1) Høysgaard was the first to identify stød phonetically
- 2) Høysgaard was the first to identify the phonological function of stød as contrastive (minimal pairs *en masse*)
- 3) Høysgaard distinguished between stress, tone and stød
- 4) Høysgaard was the first to identify and document the grammatical functions of stød
- 5) Høysgaard's prosodic works contain throughout the (long) text accent indications on many words
- 6) Høysgaard's four syllable types (+/- vowel length, +/- stød) are still being used in Danish philology and dialectology.

Høysgaard giver i sit sidste værk om dansk sprog en original analyse af den samlede danske prosodi (1769:5). Jeg har her i gengivelsen af skemaet skåret dels alt vedrørende ortografien, dels alt der ikke ifølge Høysgaard vedrører selve det danske prosodiske system (tonegang som udtryk for sindsstemning o.l.), væk. Herudover har jeg indsat moderne terminologi der modsvarer Høysgaards begreber. Bortset fra selve betegnelserne er Høysgaards prosodiske system videnskabeligt meget velbegrundet og imponerende moderne, se skema 2.

HØYSGAARDS PROSODI MED MODERNE TERMINOLOGI				
Moderne terminologi		Høysgaards terminologi		Notation
Stød	med stød	Aandelav	stansende Aandelav	â
			dobbelst Aandelav	â
	uden stød		kort-jævet Aandelav	â
			lang-jævet Aandelav	â
Vokalkvantitet	med kort vokal	absolut Tidslængde	korttonede	â, â
	med lang vokal		langtonede	â, â
Tryk	med tryk uden tryk	respektiv Tidslængde	"med Ophold", kaldes Lange "uden Ophold", kaldes Korte	â, â, â, â â i Ågert

Skema 2. Høysgaards samlede prosodi i moderne fortolkning (Basbøll 2016). Reproduceret fra *Dansk Sproghistorie* 1:285, med tilladelse fra *Det Danske Sprog- og Litteraturselskab* og *Aarhus Universitetsforlag*

4. Ekskurs: Rasks prosodi og Høysgaard

Allerede i sin skoletid (dvs. før Rask tog til København i 1807) har Rasmus Rask kendt Høysgaards to *Orthographiske Prøver* fra 1743, og sandsynligvis også hans *Accentuered og Raisonnered Grammatica* fra 1747 (Bjerrum 1959:131). Høysgaards indflydelse på Rask gælder såvel hans grammatiske system (jf. Diderichsen 1969 som hans prosodiske analyser. Det første arbejde der vidner herom, er Rask 1938⁶; det er en beskrivelse af *De fynske Bønders Sprog* med Rasks egen lydskrift, baseret på en række forskellige papirer. Ifølge udgiveren (Poul Andersen) var Rask 'bedre som Fonolog end som Fonetiker', hvad han bl.a. bygger på at Rask konsekvent skelner diftongerne efter om de er mono- eller bifonematiske, snarere end efter deres udtale (Rask 1938:XIV). Særlig vigtig er Rasks betegnelse af de prosodiske forhold (XLI-XLIV) der i høj grad bygger på Høysgaard men er selvstændigt anvendt på det fynske.

I sit største publicerede værk, *Retskrivningslæren*, giver Rask (1826:46-54) en fremstilling af Tonehold og Tonefald (dvs. tryk), baseret på den "store Højsgård", dog således at Rask udvider til seks Tonehold. De to ekstra er

- a) det *slæbende* eller *langtrukne*, fx i *fy!*, *Far*,
- b) og det *rullende* eller *nynnende*, fx i *holde*, *Byrde*.

Det er systematisk set et klart tilbageskridt (se skema 3 nedenfor).

Rask siger samlet (1826:50): "Disse Tonehold udgøre måske det fineste og vanskeligste i vor Udtale; sjælden beholdes de uforandrede i alle et Ords Bøjninger og Forbindelser; men sædvanlig ombyttes og forandres de på det mangfoldigste, ja flyttes og bortfalde stundum aldeles". Endvidere har Rask, såvel for dansk (1826) som for andre sprog, anvendt (skrevne) *accenter* til at markere udtaleforskelle, både prosodiske og i vokalkvalitet (jf. Basbøll & Jensen 2015).

⁶ Størstedelen skrevet før 1814 (jf. Poul Andersens udgave: Rask 1938:XX).

5. Terminologi for "toner" i det 19. århundrede

Terminologien for "stød" og "toner" er, lige fra Høysgaards opdagelse af stødet (1743) og op igennem hele det 19. århundrede, overordentlig forvirrende: Betegnelserne veksler ikke bare fra forfatter til forfatter, men også inden for den enkelte sprogforskers produktion, og samme term bruges i vidt forskellige betydninger. Det er derfor påtrængende at få overblik over hvad substansen er, uafhængigt af skiftende og inkonsistente terminologier. Det har jeg gjort et forsøg på at skaffe i skema 3 her nedenfor. Jeg inddrager følgende sprogforskere, nævnt i kronologisk rækkefølge efter det værk jeg har taget hensyn til i skemaet:

Bloch, Søren N. J. (1772-1862). 1817:

Bloch var Rasks lærer i dansk og græsk, og han var en fremtrædende, og meget fremsynet, pædagog og en anerkendt forsker. Bortset fra terminologien er Bloch helt moderne; han opererer således med 4 "Tonefald" svarende til Høysgaards Aandelav, hvad der er klart rigtigere end Rasks 6.

Rask, Rasmus. 1826: se afsnit 4 ovenfor.

Levin, Israel (1810-1883). 1844:

Levins lille men ufuldendte sproglære (1844) er meget moderne og den første der ikke kombinerer stød og længde i "åndelav" el.l. Levin, der var noget af en outsider i det sproglige forskningsmiljø, er en original iagttagelse.

Hommel, L. L. (1818-1908). 1868:

Hommel, der var en fremtrædende skolemand og kommunalpolitiker, præsenterer i sit enkeltstående sproglige arbejde om stødet (1868) en grundig registrering af grammatiske stød-alternationer; denne artikel roses meget af Sweet (1874), men er ifølge Verner usystematisk og konfus, dog i substansen rigtig.

Verner, Karl. 1874/1903:

Karl Verner bruger for det danske stød termen ”tonestød”, og siger selv at termen kombinerer det ’*kromatiske*’ og det ’*ekspiratoriske*’ aspekt. Han identificerer stødet med glottalt lukke men nævner paralleller til baltiske toner, også perceptuelt. Verner er i det hele taget meget optaget af relationen mellem det glottale lukke (som stødet var på hans tid), og ”toner”; og han giver flere steder musikalsk notation i forbindelse med det danske stød, både i breve (fx 1903:237) og i anmeldelsen af Kock 1878 (Verner 1881 [1903:93 f.]).

Sweet, Henry (1845-1912). 1877:

Henry Sweet var ifølge Otto Jespersen ”måske overhodet den største nulevende fonetiker” (1897-99: 50). I sin vigtige *Handbook of Phonetics* (1877) indfører Sweet terminologien: *glottal catch* (x) for stødet (men nævner dog også den danske term ’stødtone’). Han bruger dansk stød som hovedeksempel på ”other larynx sounds” under ”throat sounds” (1877:3-7).

Jespersen, Otto (1860-1943). 1897-99:

Otto Jespersen, Danmarks internationalt berømte fonetiker, anglist og almene lingvist, insisterer på en skarp skelnen mellem *stød*, *tryk* og *tone*; hans terminologi (bl.a. 1897-99) er mønsterdannende.

TERMINOLOGI OM ”TONER” I 1800-TALLET				
Moderne term	Stød (vs. ikke stød)	Vokalfvænter: lange (vs. korte) vokaler	Stød+vokalfvænter (Huyngaards Analekten) (arital)	Tryk
S. Bloch 1887	Med Tryk (vs. med Efterklang)	Lang (vs. kort) vokal	Accentuationer el. Tonafald (a)	Tone (ikke klart, s. 21)
R. Rask 1846	Behandles under Tonethold: standende el. langtidsende, stødende	Behandles under Tonethold: stadløse stødende el. langvarige (vs. løbende el. kortevarige)	Tonethold (a) De to ekstre (el. overfladige) er: stødende = langvarig, stødende = synkende	Tonethold: Stødvænter med og uden Tonethold (yderligere: Hovedtone vs. Bistone i fx Trefald)
Levin 1844	Tonethold: stødende (vs. flydende)	Tonethold: lange (Stødvænter el. Stødlyd) vs. korte (”hvore Betonningen stræber bort fra Vocalen”)		Tonethold (Accent) betonende vs. løbende (også Hovedtone vs. Bistone)
L.L. Hommel 1868	Tonethold: stødende (vs. flydende)	Tonethold: lange (vs. korte) Stødvænter		Tonethold: betonende (vs. løbende)
K. Verner 1874/1903	Tonethold (binær kategori, anvendes ikke på fx kæt)	Langs vs. korte vokaler		Tone
H. Sweet 1877	Glottal catch (’x’) eller ’stødtone’ (vs. fravær kæt)	Langvokaler noteres mod to vokalhyreoler		Stress
O. Jespersen 1897-1899	Stød (vs. fravær af stød)	Lang (vs. kort) vokal		Tryk

Skema 3. Terminologi for ”toner” i det 19. århundrede. Reproduceret fra hjemmesiden for *Dansk Sproghistorie*: dansksproghistorie.dk, bind 1, 3.5. Fonetikker (Basbøll 2016), dokument 28, med tilladelse fra *Det Danske Sprog- og Litteraturselskab* og *Aarhus Universitetsforlag*

Skema 3 viser følgende væsentlige udviklingstræk i forståelsen af det danske prosodiske system når man hæver sig op over den terminologiske forvirring: Mens Bloch 1817 og Rask 1826 bruger Høysgaards kombination af stød og vokalkvantitet (Høysgaards Aandelav, 1747), adskilles stødmodsatningen og modsætningen i vokalkvantitet fuldt ud fra og med Levin 1844. Verner 1874/(1903) taler klart om vokalkvantitet, men bruger ”tone” om tryk. Jespersen 1897-99 fastlægger hvad der bliver den dominerende terminologi i det 20. århundrede.

6. Verner, Rask, Høysgaard: liv og efterliv

Der er tankevækkende forskelle og ligheder i levnedsløb og personlighed mellem *Karl Verner* og de to andre hovednavne her: *Høysgaard* og *Rask*. Fælles for de tre er at de ingen regelret universitetskarriere havde (modsat Otto Jespersen og Louis Hjelmslev, fx). Hverken Høysgaard eller Rask havde en afsluttet universitetseksamen. Karl Verner tog kun sin eksamen under stort pres fra familie og andre; her bør nævnes at eftertiden skylder den berømte sprogforsker Vilhelm Thomsen stor tak fordi han i flere sammenhænge var afgørende for at Verner faktisk fik publiceret noget (som dokumenteret i Verner 1903).

Høysgaard var en stabil funktionær på universitetet (vel svarende til en ikke-akademisk TAP i vore dages terminologi), ret anonym, og vi ved faktisk ikke ret meget om ham. Han afslog forfremmelse til en højere pedel-status og ser ud til at have været tilfreds med at kunne styre sit arbejdsliv i betydelig grad – og som matematisk kyndig har han nok haft fat i den lange ende når det gjaldt regnskabs- og budgetforhold på universitetet (se om Høysgaard generelt Bertelsen 1926). I modsætning til Høysgaard (der er stort set ukendt, selv i Danmark) var Rask og Verner begge internationalt højt anerkendte sprogforskere i deres levetid. De fik dog først sent i deres korte liv et (lønnet) professorat. Verner publicerede lidet, men skrev meget, og meget værdifuldt (Afhandlinger og Breve 1903). Rask var uhyre produktiv og bred; han var også en stor grammatiker, ligesom Høysgaard; men modsat var Verner (der ikke var en stor grammatiker som Rask og Høysgaard) en stor fonetiker, langt forud for sin tid.

Der er flere tankevækkende forskelle og ligheder i levnedsløb og personlighed mellem Karl Verner og de to andre hovednavne her: Høysgaard og Rask. Høysgaard havde tre ægteskaber, børn, han havde styr på regnskaber og orden i sin økonomi. Han fik også et langt liv (modsat Rask og Verner). Disse fik begge helbredet ødelagt af et usselt/ustabilt rejseliv og dårlig ernæring/pleje; de var enspændere, og havde ingen børn eller partnere. Rask var psykisk mærkelig (paranoia?), især senere i livet. Verner var meget sjusket, også med sine notater, papirer osv. Han var heller ikke nogen organisator (som Rask kunne være, jf. bl.a. hans store indsats for udgiverselskaber for islandsk m.v.).

Eftermælet: Jens Høysgaard skrev kun på og (næsten kun) om dansk, og kun synkront; hans værker er aldrig oversat og findes kun trykt med fraktur (selv 1979-udgaven). Rasmus Rask og Karl Verner er berømte også takket være den sproghistoriske dominans i det 19. århundrede; Rask er tillige værdsat af strukturalisterne (vigtigst her: af Louis Hjelmslev) og betragtes i almindelighed som den største danske sprogforsker nogensinde.

Litteratur

- Andersen, Poul (1977) Dansk Dialektologi i Tiåret 1965-1974. *Danske Studier* 1977:100-138.
- Basbøll, Hans (2014) The Non-Stød Model in a Diachronic Perspective. *Language and Language Behavior*: Special issue with selected papers from ICHoLS XII. St. Petersburg:40-47.
- Basbøll, Hans (2016) Fonetikker. E. Hjorth et al. (red.) *Dansk Sproghistorie* 1. Aarhus Universitetsforlag:279-297.
- Basbøll, Hans (2018) The discovery of Danish phonology and prosodic morphology: from the third university caretaker Jens P. Høysgaard (1743) to the 19th century. H. Götzsche (red.) *The Meaning of Language*. Cambridge Scholars Publishing:17-45.
- Basbøll, Hans & Viggo Bank Jensen (2015) Rask: a linguistic giant between the 18th and 20th century. *Historiographia Linguistica* 42.1:153-167.

- Bertelsen, Henrik (1926) *Jens Pedersen Høysgaard og hans Forfatterskab*. København: Gyldendal.
- Bjerrum, Marie (1959) *Rasmus Rasks afhandlinger om det danske sprog. Bidrag til forståelse af Rasks tænkning*. København: Dansk videnskabs forlag.
- Bloch, Søren N. J. (1817) *Fuldstændig dansk Sproglære, til Brug i lærde Skoler og ved Selvunderviisning. Første Deel om Ordenes Dannelse og Retskrivning*. [2. udg. af *Haandbog i det danske Sprogs Grammatik til Veiledning for den studerende Ungdom*].
- Diderichsen, Paul (1969) *Rasmus Rask og den grammatiske tradition. Studier over vendepunktet i sprogvidenskabens historie*. København: Ejnar Munksgaard.
- Hommel, Lauritz Lebrecht (1868) Det danske Sprogs Tonelag. *Tidskrift for Philologi og Pædagogik* 8:1-31.
- Høysgaard, Jens P. (1743) *Concordia res parvæ crescunt*. Kjøbenhavn. [Genoptrykt i H. Bertelsen 1920:217-248].
- Høysgaard, Jens P. (1747) *Accentuered og raisonnered Grammatica*. Kjøbenhavn. [Genoptrykt i H. Bertelsen 1920:249-488].
- Høysgaard, Jens P. (1752) *Methodisk Forsøg til en Fuldstændig Dansk Syntax*. Kjøbenhavn. [Genoptrykt i H. Bertelsen 1923:3-506].
- Høysgaard, Jens P. (1769) *Første Anhang til den Accentuerede Grammatika*. Kjøbenhavn. [Genoptrykt i H. Bertelsen 1923:509-550].
- Jespersen, Otto (1897-99) *Fonetik. En systematisk fremstilling af læren om sproglyd*. København: Det Schubothske Forlag.
- Kock, Axel (1878) *Språkhistoriska undersökningar om svensk akcent*. Lund: Gleerup.
- Levin, Israel (1844) *Dansk Lydlære og Dansk Kjønslyære. To Monographier*. Kjøbenhavn: Samfundet til den danske Literaturs Fremme (Bianco Luno).
- Rask, Rasmus (1826) *Forsøg til en videnskabelig dansk Retskrivningslære*. Kjøbenhavn: Popp. [Også i *Tidsskrift for Nordisk Oldkyndighed* I:1-340].
- Rask, Rasmus (1938) *De fynske Bønders Sprog*. Bearbejdet og udgivet af Poul Andersen. København: Schultz.
- Thomsen, Vilhelm (1919) Karl Verner (1846-1896). *Samlede Afhandlinger* vol. 1:183-202 [først i *Nordisk tidsskrift for filologi*, 3die række, V, 1896-97:187-202].
- Thomsen, Vilhelm & Gram, J. P. (1913) To Breve fra Karl Verner. *Oversigt over Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskabs Forhandlinger* 1913. No. 3. 161-211 [= *Danske Folkeminder*. Nr. 55:1-51].

- Sweet, Henry (1874) Danish Pronunciation. *Transactions of the Philological Society* 15:94-112.
- Sweet, Henry (1877) *A Handbook of Phonetics*. Oxford: Clarendon Press.
- Verner, Karl (1874) Nogle Raskiana. *Nordisk tidskrift for filologi og pædagogik*, ny række I:284-304.
- Verner, Karl (1881) Anmeldelse af Kock 1878. *Anzeiger für deutsches Altertum und deutsche Litteratur* 7: 1-13 [in Verner 1903:84-104].
- Verner, Karl (1903) *Afhandlinger og Breve*. [Med en Biografi af Marius Vibæk]. København: Selskab for Germansk Filologi.